‚MÁNES‘

LJUBLJANA

AVGUST — SEPTEMBER

1924

PROTEKTOR RAZSTAVE:

NJEGOVO VELIČANSTVO

ALEKSANDER I.

KRALJ SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV.

IV. RAZSTAVA
NARODNE GALERIJE V LJUBLJANI

RAZSTAVA
ČEŠKE MODERNE UMETNOSTI

DRUŠTVO UPODABLJAJOČIH UMETNIKOV
„MÁNES“ IZ PRAGE

AVGUST-SEPTEMBER

1924

JAKOPIČEV PAVILJON

PLAKAT RAZSTAVE: ALOIS HRSKA

KATALOG NATISNILI

I. BLASNIKA NASL. V LJUBLJANI

KLIŠEJI GRAFIČNEGA ZAVODA

JAN ŠTENC V PRAGI

IN

JUGOSLOVANSKE TISKARNE V LJUBLJANI.

D 888/1950

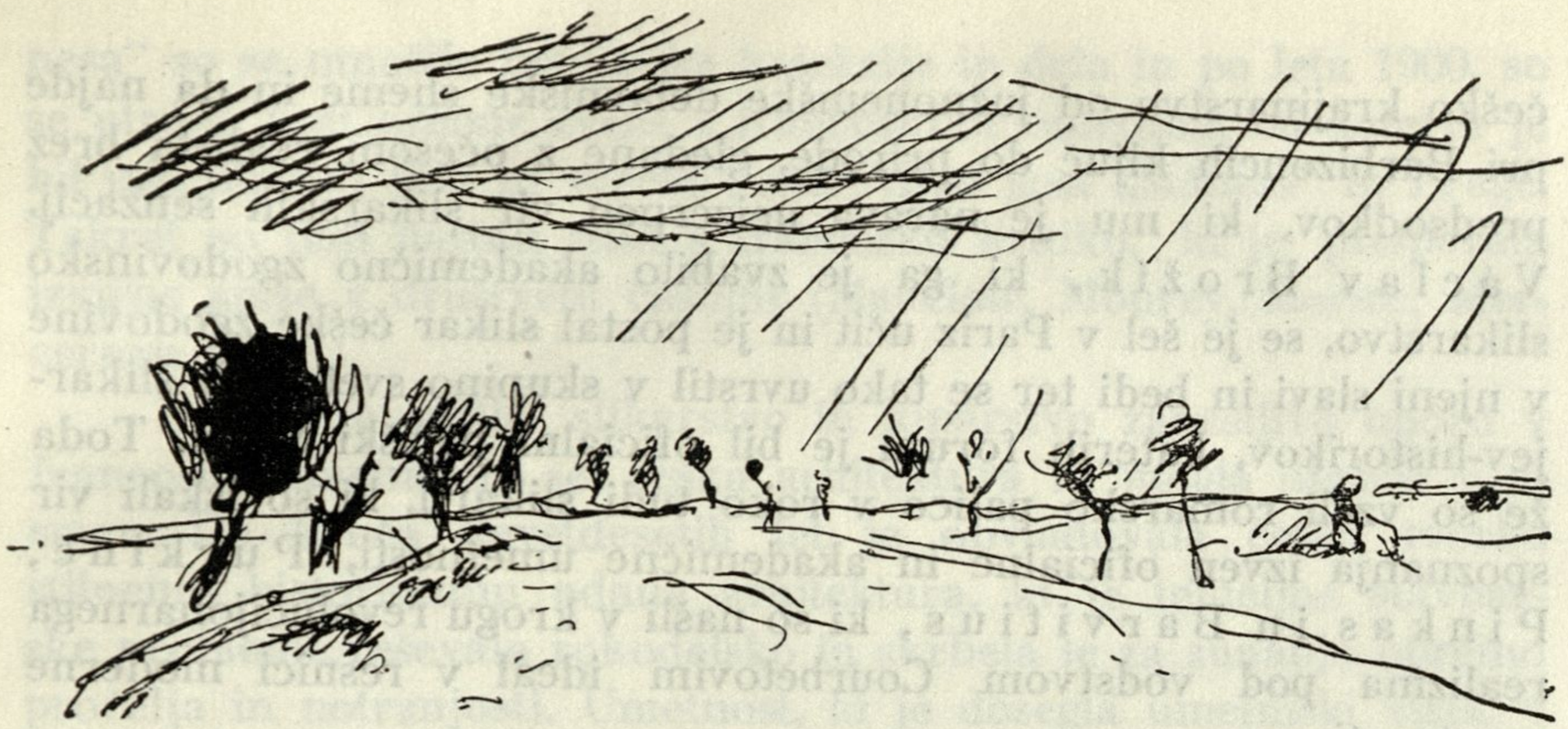

MODERNA ČEŠKA UMETNOST.

Zgodovina moderne češke umetnosti je od devetdesetih let dalje v tesni zvezi z umetniškim društvom, ki je zapisalo na svoj ščit ime genijalnega Josefa Mánesa, osvoboditelja češke umetnosti od ponižanja in umetniške ozkosrčnosti v prvi polovici devetnajstega stoletja. Društvo upodabljajočih umetnikov „Mánes“, ki je stopilo v življenje leta 1887., je delovalo od začetkov za okrepitev in poglobitev umetniškega življenja na Češkem v dveh smereh; v svoji kolektivni volji po prerodu umetnosti je čuvalo tradicijo, a je nje dobrine ocenjevalo in merilo kritično, brez ničemurnega samoljubja, odpiralo pa je obenem tudi pogled v Evropo, da bi tokovi svetovne atmosfere razgibali medlo ovzdušje pod političnim in kulturnim pritiskom živeče dežele. Do leta 1848. se je umetnost na Češkem razvijala pod enostranskim vplivom sterilne nemške umetnosti in šele to leto, ki je prineslo češkemu narodu kratek sen o svobodi in samostojnosti, je zrahljalo stoletne vezi, s katerimi je bila Češka spojena v najbližje nemško sosestvo. Tedaj je odšel Jaroslav Čermák v Belgijo in Francijo, da se nauči slikarskih metod zapadne umetnosti in je v tujem okolju postal monumentalen pripovedovavec jugoslovanske epopeje, zgodovinske in sodobne, navdušen slikar junaškega življenja Črnogorcev in Hercegovcev, izražajoč na ta način z romantično govorico večno hrepenenje Čehov po svobodi in življenju v plemenskem in narodnem duhu. Na zapad je potoval Antonín Chitussi, da osvobodi

češko krajinarstvo od južnonemške delavniške sheme in da najde pri Barbizoncih ključ do prirode, gledane z očesom realista brez predsodkov, ki mu je narava neizčrpen vir slikarskih senzacij. Václav Brožík, ki ga je zvabilo akademično zgodovinsko slikarstvo, se je šel v Pariz učit in je postal slikar češke zgodovine v njeni slavi in bedi ter se tako uvrstil v skupino svetovnih slikarjev-historikov, katerih forum je bil oficialni pariški Salon. Toda že so vzeli romarsko palico v roko tudi slikarji, ki so iskali vir spoznanja izven oficialne in akademične umetnosti, Purkině, Pinkas in Barvitius, ki so našli v krogu revolucijonarnega realizma pod vodstvom Courbetovim ideal v resnici moderne umetnosti.

Generacija devetdesetih let se je sešla v novem društvu upodabljajočih umetnikov „Mánes" na programu češkega tradicionalizma; poklonila se je tradiciji že pri ustanovitvi društva s tem, da je sprejela Mánesovo ime kakor tudi s tem, da je izvolila njegovega duševnega sina Mikuláša Aleša za prvega in dolgoletnega častnega predsednika. Društvo je družilo umetnike različnega prepričanja, razne osebnosti, katerih umetniški značaj je v mnogih ozirih določevala praška šola „Slikarska akademija" in njeni učitelji. Toda vsi so hrepeneli po umetnosti, ki bi ustrezala potrebam rastoče češke kulture, vsi so bili več ali manj revolucijonarji, stremeči za umetniškim izrazom, ustrezajočim modernemu čustvovanju. Prva leta društvenega življenja so bila leta kipenja in vretja, ko so se počasi oblikovali obrisi lastnega umetnostnega programa. Prišlo je neobhodno opredeljevanje duhov, ki je združevalo konservativce na enem krilu in odbijalo napredno misleče na drugo krilo. Tudi odpadnikov ni manjkalo, ki so zapustili društvo in iskali v drugih umetniških zvezah zatočišča. Nastop mlajših in izmena oseb sta sicer spremenila strukturo društva, a sta tudi koristila celoti, ki se je krepila; končno so zmagale tendence, ki so kazale na francoski zapad kot na obljubljeno deželo prave in čiste umetnosti.

Mlado pokolenje se je na ta način popolnoma osvobodilo nemške odvisnosti in pričelo na vso moč propagirati francosko umetnost. Kar je bila prej le zadeva posameznikov, si je osvojila cela generacija; naslanjanje na umetnost Mesta Luči je dobilo intimen in trajen značaj. Društveni časopis „Volné Směry" je bil v propagiranju francoske umetnosti neutrudljiv, na razstavah „Má-

nesa" so se množile francoske kolekcije in dela in po letu 1900. so se utrdile tudi osebne zveze s francoskimi umetniki, od katerih je bil marsikateri ljub in veselo pozdravljen gost „Mánesa" in Prage. Takrat so tudi nastali stiki s francosko kritiko, ki je prispevala izvirne spise v društveni časopis (Mauclair, Mourey, Morice, Mercereau in dr.).

Dočim je našlo slikarstvo in kiparstvo zanesljivo oporo v francoski umetnosti, se češka arhitektura ni mogla obrniti v to smer. Do konca devetdesetih let je obvladovala češko tvorbo stilnemu historicizmu udana arhitektura, ki je temeljne stavbarske probleme reševala rokodelsko in skrbela le za zunanjo opremo pročelja in notranjosti. Umetnost, ki je dosegla umetniški višek v stavbi Narodnega gledališča Josefa Zítka, je propadla v generaciji epigonov; stilni eklekticizem je bujno rastel v snovno in formalno nečistem dekorativnem luksusu stavb, ki so bile zdaj gotiško, zdaj renesančno ali baročno našarjene. Nemec Ohmann, ki je bil učitelj arhitekture na umetno-obrtni šoli, je nekoliko moderniziral historično oblikoslovje te arhitekture s tem, da je zanesel razkrojne principe dunajske „Secesije" v češko eklektično arhitekturo. Toda njegov nebrzdani, nestalni temperament ni bil zmožen izvesti neobhodno potrebnega čiščenja stavbarske tvorbe z dosledno uporabo principov, ki so takrat pričeli potresati tradicijo. Iz Anglije je prešla nova tendenca čez Belgijo na kontinent, našla med mladino privržencev in že so se ustvarjala okrožja v raznih deželah srednje Evrope. Za Češko je bila sreča, da je našel Dunaj v Ottonu Wagnerju osebnost, ki je bila zmožna ustvariti umetniško središče, v katerem sta se hitro izkristalizirali teorija in praksa nove arhitekture na lokalno karakterističen način; v njem je zrastla šola, zmožna razširjati novi nauk o snovi in obliki v širšem okrožju. Iz Wagnerjeve šole je izšla generacija, ki je odločilno vplivala na usodo srednjeevropske arhitekture; Olbrich, Hoffmann, Kotěra, Plečnik so imena učencev, ki so šli sejat seme novega nauka. Prihod Jana Kotěre v Prago kot naslednika Ohmannovega je pomenil odločen obrat na boljše. Propagiral je nauk svojega učitelja in družil lastnosti propagatorja z lastnostmi resnično tvornega umetnika ter si zaslužil s svojim delovanjem in tvorbo naslov utemeljitelja češke moderne arhitekture. Kot arhitekt je ustvaril češko monumentalno in zasebno arhitekturo, ki se je včlenila v moderno svetovno umetnost kot kvalitativen člen; kot

učitelj je vzgojil generacijo, ki je bila zmožna nadaljevati razvoj mladih umetniških tendenc. Kotěrovo stremljenje se je še okrepilo s prihodom njegovega tovariša Josipa Plečnika kot naslednika na stolici arhitekture na umetno-obrtni šoli. Mojster stroge forme in glasnik metodične discipline je dovršil vzgojo mlade generacije, ki s ponosom in hvaležnostjo priznava svojega mojstra. Kotěrovi učenci Otokar Novotný, Josef Gočár, Ladislav Machoň, Josef Kalous, njegovi sledniki Antonín Engel, Pavel Janák, Bohumil Hübschmann in dr. tvorijo starejšo plast modernih arhitektov, s katero se tesno druži mlajša plast, kjer število Plečnikovih učencev ni majhno.

Po umetniški strani je češka arhitektura nekoliko prehitela razvoj kiparstva in slikarstva, ker je bila v službi principov, ki so dopuščali občutek in razpoloženje le v omejeni meri. Dočim se je v Kotěrovem razvoju pojavila impresijonističnemu razpoloženju dobe ustrezajoča tendenca le za prav kratek čas, je obvladal impresijonizem kiparsko in slikarsko delo za dolgo dobo. Češko kiparstvo je priznalo prav kmalu svojo ljubezen do Francije. Klasik te umetnosti Josef Myslbek, idealom upodabljajočega renesancizma udan umetnik, je iskal potrdila svojemu razvoju pri mojstrih francoske oficijalne plastike in si sam s pomočjo svojega genija priboril monumentalno formo ter za vedno zbrisal s češkega kiparstva znake provincijalne omejenosti. Po večini je izšla iz mojstrove šole generacija, ki je sprva priznavala nauk svojega učitelja, pozneje pa je pod pritiskom zapadnega realističnega vala pričela boj proti njegovi umetnosti; dolžila je renesancistični realizem, da je postal priprega akademične onemoglosti in umetnosti, ki ji je življenje tuje. Zatajili so Myslbekovo zahtevo tektonično trdne forme, strnjene v obrisih in telesnosti, proti nji so postavili slikovitost nemirnih obrisov, slikovito razbrazdanih in v svetlobi učinkovitih teles. Igra nemirnih modelacijskih valov, slikovito vznemirjanje površine form je postalo vzor. Zavržena sta bila Myslbekov idealizem in historicizem, priprosta resničnost, vsakdanji pojavi občnega življenja so bili proglašeni za edini vir umetniške inspiracije. Umetnost, ki je hotela podajati izraz osvobojene človečnosti in ki je odklanjala literarno in historično vsebino, je vendar padala znova in znova v skušnjavo, stopiti v razmerje s snovmi, s katerimi je podjarmljeni narod hranil svojo narodno zavest in iz njih črpal krepčilo svojih nad. In tako je v svojih principih tako

revolucijonarna generacija hotela uveljaviti novi slog tudi pri monumentalnih nalogah. Dočim je zmagala v plaketi, reliefu in v realističnih snoveh, je odrekla v delu monumentalne stroke. Šalounov spomenik za Husa in Suchardov spomenik F. Palackega sta dokazala, da manjka impresijonističnemu realizmu mlade generacije smisel za sintezo forme in za resnično monumentalno koncepcijo. Obsojani in navidezno premagani Myslbek je pa zmagal z delom svoje starosti, s spomenikom sv. Vaclava na Vaclavskem trgu, nad svojimi učenci.

Leto 1902., leto prve kolektivne razstave A. Rodina v Pragi, je pokazalo mladim kiparjem, kje je ognjišče moderne umetnosti in kdo je njen mojster. Jos. Mařátki se je posrečil vstop v Rodinovo delavnico, v kateri je postal učenec mojstrov sodelavec, Bohumil Kafka je živel leta in leta v Parizu in postal tudi v Franciji znan in priznan umetnik. Krepilo se je umetniško spoznanje, delo se je žlahtnilo in češki kiparji so pod francoskim vplivom kmalu spoznali smisel novega realizma. František Bílek je izražal v novi formi tragično veličino postav in idej češke zgodovine, meditativno nagnjenje je pa privedlo njegovo tvorbo celo v deželo nabožne in mistične vizije.

Doba impresijonističnega realizma ni trajala dolgo. V Myslbekovi šoli je dorasla nova generacija, ki je hrepenela skupno s poimpresijonistično reakcijo po resnični plastični formi, velepotezni, prijetni in strnjeni, generacija, ki ji je bila beseda sinteza odrešilno geslo. Ti mladi so rehabilitirali starega mojstra, in čeprav niso mogli obnoviti njegovega kiparskega ideala, so vendar napredovali v razvijanju njegovega nazora o snovi in obliki.

V tej generaciji si je priboril vodilno mesto Jan Štursa, ki je že v svojem mladostnem delu pokazal izreden kiparski smisel in čigar plodoviti razvoj se je izoblikoval v tvornem delu, ki zmaguje monumentalen spomenik in portret, preprosto resničnost in poetično vizijo z enakim mojstrstvom. Njegova kiparska roka priča o sintetiku, ki nadaljuje delo svojega učitelja in zmagovalno vodi razvoj sodobnega kiparstva. Ta prerojeni kiparski smisel imajo tudi Štursovi tovariši: Otokar Španiel, eminenten medaljer in portretist, Ladislav Kofránek, Karel Pokorný, Ladislav Beneš, sami Myslbekovi učenci. Stremljenje po skrajni enostavnosti in semtertje celo po abstraktno skovani nadaljujejo v

svojih delih najmljajši Štursovi učenci Karel Dvořák, J. Lauda, Břetislav Benda in Josef Jiříkovský. Vsi ti so le del nadepolnega pokoljenja, ki je šele nedavno vstopilo v javno življenje. Posebno mesto zavzema v sodobni generaciji Otto Gutfreund, ki se je učil v Franciji in se, izhajajoč iz Bourdellovega naturalizma, vdal upodabljajoči abstrakciji ter apliciral v kiparski snovi tudi ideje kubizma. Poslednja leta pomenijo zanj vrnitev k prirodi, ki jo osvaja s pozornim očesom analitika forme, prevajajoč svoja opazovanja v enostaven in sumaričen tvor.

Mladi pokret devetdesetih let se je raznolično oblikoval v slikarski stroki, ki se je takrat otresla redništva Akademije in iskala novih potov k izrazu v soglasju s čustvovanjem in naziranjem dobe. Mladi slikarji so odklonili šolsko doktrino in šli v smer individualizma, zaupajoč bolj svojemu instinktu kot pa šolskemu nauku; proti njeni disciplini in metodi so si izvolili svobodni način izražanja. Generacija se je sprva oprijela gesla plenairizma v zmotnem mnenju, da gre tu za resničen umetniški program. Hoteli so prestrezati prirodo in resničnost neposredno, hrepeneli so po barvi in svetlobi in nad vse ljubili razpoloženje, čustveno ganjeno stanje duše pred raznimi dobami dneva in leta, v prirodi preživljenega. Zdaj poganski panteisti, zdaj literarno ganjeni simbolisti, so se strinjali v volji, pronikniti v ustroj prirode potom skrbnega opazovanja muhaste igre barvaste luči in povdarjati v izrazu razpoloženje budeče činitelje. Tako so se po ovinkih razvijali v impresijoniste ne da bi vedeli, da se je na zapadu že izoblikovala umetnost, ki je definitivno rešila probleme, vznemirjajoče njihove glave. Iz Francije so prihajala v Prago prej dela epigonov impresijonizma, kot pa delo njegovih mojstrov. Besnard, Aman-Jean, H. Martin, Le Sidaner so bili tu prej znani in občudovani, kot pa Manet, Monet, Degas in Renoir. A dobiček je bilo že spoznanje, da je Francija dežela slikarskega genija, ki vodi razvoj in zgodovino umetnosti, ki je bil Češki nje smisel in temelj zaradi nemškega okolja dolgo nejasen. „Volné Směry“ so začele sistematično prinašati dela francoske umetnosti v reprodukciji in že l. 1902. je bila otvorjena razstava, v kateri so se pojavila imena Monet, Degas, Renoir, Carrière, Puvis de Chavannes, M. Denis in dr. Spoznavanje francoskega slikarstva se je poglobilo ob pogostih obiskih čeških umetnikov v Franciji in ob daljšem bivanju v Parizu, tako da je bilo kmalu mogoče potom nove razstave francoske umetnosti seznaniti Čehe z

najboljšimi umetniki Francije ter razstaviti njihova kvalitetna dela (razstava 1908). Impresijoniste, njih predhodnike in naslednike, pozneje tudi te, ki so začetniki reakcije na to smer (Van Gogh, Cézanne), je Praga s svojimi umetniki spoznala in ocenila.

Čar okolja je priklenil nekatere mlade Čehe v Parizu za daljšo dobo nase, nekatere tudi za vedno. František Šimon se je tam udomačil, ker je ljubil šum bulvarjev, življenje kavaren in plesnih dvoran, krasoto vrtov in nasadov in bližnje morje. Z gorečnostjo je slikal in se vglabljal v intimno atmosfero pariškega življenja, hitro je našel primerno sredstvo, da utelesi svoje doživljaje v naravi mesta in njegovem življenju: grafiko, posebno barvno radiranko, ki mu je kmalu pridobila mednarodnih ljubiteljev. Hugo Bettinger in Karel Špillar sta si v Parizu izbrusila slikarski pogled in se naučila ceniti slikarsko plat pojavov, ustrezajočih resničnosti ali pa izvirajočih iz idealnih predstav poetične vizije. Oba sta prešla od realizma, ljubečega preproste in male scene, k monumentalnemu slikarstvu, ki idealno človeško postavo razvija v arkadični krajini. V generaciji „Parižanov" zavzema častno mesto Viktor Stretti, slikar fine, intimne note in uspešen v portretu. Ž njimi se je družil prerano umrli Miloš Jiránek, slikar in teoretik obenem, pisatelj finega okusa in bistrega pogleda, tip generacije, ki je stremela za tem, da bi bili češki umetniki tudi umetniško „dobri Evropejci". Isto tragično usodo kratkega življenja in nedokončanega razvoja je imel Herbert Masaryk, sin prezidenta Češkoslovaške republike, ki je ostavil več kot samo začetke resnega dela.

K doslednemu izražanju impresijonističnih principov je dospel slikar, čigar razvoj se je vršil brez opore v vzorih in brez stika s tujino, Antonín Slavíček, največji češki krajinar, ki je bil priklenjen na rodno zemljo z ljubeznijo fanatika. Sprva je bil krajinar, ki išče slikovitosti motiva, kmalu pa je prešel k načinu slikanja, čigar cilj je bil v prepisu barve, svetlobe, atmosfere in je na koncu svojega življenja dosegel slikarsko metodo, s katero je lahko obvladal tudi slike panoramatične velikosti. Njegovi pogledi na Prago so najsmelejši koraki impresijonizma na poti k monumentalni formi. Enakost umetniškega nazora, prijateljstvo in sodelovanje je vezalo s Slavíčkom Antonína Hudečka, liričnega ljubitelja prirode, ki je razširil svoje zanimanje tudi na izvenčeško krajino in potoval zdaj k južnemu morju, zdaj k Baltu,

dokler ga ni v poslednjih letih zvabila resna krasota Alp in Tater. V začetku je bil vdan ubranostnemu čaru krajine, sedaj pa išče prej njenega značaja in duše, izražajoč se z ulomkom in velepotezno formo. Tudi Bohumil Dvořák, slikar podkrkonoških krajev, je prišel od razpoloženjskega slikanja k podajanju krajine in se bavi slikarsko bolj z njenim jedrom, kot pa z zunanjo površino.

V generaciji devetdesetih let sta zrasla dva pojava eminentnih slikarjev, ki sta se okoristila z lekcijami impresijonizma, obenem pa sta si že izbrala impresijonizmu tuje cilje. Jan Preisler, mojster barve, se od začetka svojega razvoja ni zadovoljeval le s prepisom dojma in barvne analize v njem; odklanjal je materijalistični kozmični nazor, ki so ga razglašali impresijonisti. On, rojen idealist, se ni dal zapeljati po krasni liniji, čeprav je bil izreden risar, niti po čutni krasoti barv, čeprav jo je razumel kot nihče drugi. Stremel je za sintezo linije in barve v monumentalni kompoziciji, prežet s panteističnim nazorom sveta in življenja, čigar veličino in krasoto je prepesnil. Zasanjani svet in življenje, obvladana s harmonijo umetnikove vizije, sta utelešena v slikah, z močnim kompozicijskim ritmom spetih, v katerih irealna barva, ki se že dotika ekspresijonistične stroke, smelo napada oko, služeča hotenemu izrazu. Proti zasanjanemu idealistu Preislerju je Max Švabinský tip zdravi krasoti pozemeljskega življenja vdanega umetnika, ki jo povzdiguje v sfero poetične eksistence, ne da bi se oddaljil od resničnosti. Prevzet od čutne dražesti linije in barve, je iskal sprva kolorističnih efektov v intimnem ozračju interieura; tvoril je delikatne slike s peresom, akvarelom in v oljni tehniki. Njegov cenilni pogled in sigurnost očesa sta napravila iz njega prvovrstnega portretista. Razširil je svoja upodabljajoča sredstva z grafiko in izraža življenske bakanale nadaljujoč prekinjeno razvojno črto, ki jo je s svojim delom podal Josef Mánes. Čutni čar ženstva, fizična krasota življenja v harmoniji z vesoljnostjo, je temeljni ton njegovih slik in grafičnih listov, v katerih je formalno spoznanje stopnjevano do vrhunca, ki je sploh umetniku dostopen. Najmočnejši pojav v generaciji devetdesetih let zori zdaj udobno v polno mojstrsko višino.

Proti impresijonizmu, ki je v edinem Slavíčku našel vernega in doslednega apostola, se je začul protest v generaciji, stopivši v prvem desetletju tega stoletja v javnost. Mladi umetniki, združeni v „Osmi“ (začetno število skupine je bilo 8 članov) so iskali v

tesni zvezi s francosko umetnostjo poti k sintezi, naslanjajoč se na Cézannea, Van Gogha in iščoč koristi tudi pri starejših umetnikih. Intelektualni vodja skupine Emil Filla in raziskujoči teoretik Bohumil Kubišta, čigar zgodnja smrt je resnemu umetniku onemogočila dozoretje, sta skupaj z Vincencem Benešem, Antonínom Procházko, Otokarjem Kubínom, ki se je združil v Parizu s francosko kulturo (Coubine), izšla iz revolucijonarne skupine kot osebnosti, ki so si pridobile priznanje v današnjem umetniškem življenju. Filla je izšel iz ekspresijonizma, v katerem sta mu bila glavna učitelja Daumier in Greco, in dospel do metode kubizma, ki mu ne manjkajo močni osebni znaki. Na kubizmu lepi tudi Procházka. Klub „Osma" je vstopil po svojem razpadu v „Mánesa". Izzval je v tem društvu krizo, ki je povzročila secesijo in ustanovitev novega društva „Skupine upodabljajočih umetnikov", končno pa je sklenil definitivno spojitev z „Mánesom", ki se je z vstopom mladih prerodil in razvojno prenovil. Dopuščajoč polni, neomejeni razvoj individualitet, druži danes „Mánes" moderne umetnike vseh smeri, bdi strogo nad delom vsakega posameznika in temelji na principu umetniške kvalitete. Poleg odločnih kubistov Fille in Proházke združuje društvo ekspresijoniste vseh nijans, Václava Špálo, slikarja, v katerem se pomembno javlja narodna nota, Oldřicha Koníčka, umetnika z razvitim kompozitoričnim smislom, Slávo Tonderovo, slikarico z darom bistrega pogleda in sigurno roko, Boženo Jelínkovo, ki se v nje žensko nežnem delu javlja v francoskem okolju pridobljena slikarska disciplina.

Mnogi slikarji, ki so se v začetnem razvoju odlikovali z radikalizmom in verovali v sisteme upodabljajoče abstraktnosti, so se vrnili na pot prirode in resničnosti. Otakar Nejedlý, učenec Slavíčkov in v prvi fazi svojega razvoja impresijonist, je predelal pod vplivom svojega prijatelja Vincenca Beneša kubizem, pa se je vrnil k realizmu, kjer išče v zakoniti stavbi prostora in oblike, v strogi odmerjenosti valeurjev in barve smisel slikarjeve naloge. To tendenco ima tudi Vincenc Beneš, ki je, opustivši kubizem, našel skupne točke s Slavíčkovo umetnostjo in s češko preteklostjo; kakor v delu Nejedlega zveni močno tudi v Beneševem delu tradicijonalizem, ne da bi postal reakcijonaren in razvoj zavirajoč činitelj. Preko vsega evropejstva se oglaša v tej generaciji lokalna nota k besedi, ki jo lahko čujemo tudi v delu Jana

Trampote, čigar slikarskemu očesu in srcu je češka krajina priljubljen predmet.

Pred nedavnim časom se je prijavila k delu v „Mánesu" generacija najmlajših. Dočim je Jan Slavíček v zvezi z prejšnjo generacijo, iščejo František Muzika, Bedřich Piskač in Alois Wachsmann v skrajni osvoboditvi forme svoj slikarski ideal in se brez strahu odpovedujejo vsem dobrinam rafinirane slikarske tehnike in metode. Dela, ki jih predlagajo javnosti, so obljube, njih izpolnitev pa spada v njihovo moško bodočnost.

V češki upodabljajoči kulturi je grafika pomembna in dragocena postavka. Čeprav leže korenine češke grafike v starejši dobi, se je kontinuiran in ploden razvoj pričel tudi pri nji šele v devetdesetih letih, ko je utrjeni stik s Francijo seznanil češke umetnike s tehniko grafičnega dela in jim pokazal tudi uspehe moderne umetnosti v tej stroki. Bilo je že omenjeno, da je imel T. F. Šimon na tem polju uspehe, treba pa je pripomniti, da so bili v tej generaciji še drugi umetniki, ki so se spojili z umetniško kulturo tujine in dosegli zmago. František Kupka se je razvil v Parizu v grafika-ilustratorja svetovnega imena, Vojtěch Preissig je živel v Parizu in se zasidral v Ameriki kot priznan in iskan umetnik. V Pragi je razširjal T. F. Šimon smisel in ljubezen za grafično delo in v trenotku, ko si je izbral Max Švabinský grafično tehniko za svoje glavno izrazno sredstvo, je postala češka grafika umetnost, ki si je pridobila svetovno pozornost in priznanje. Ni je tehnike, ki bi je ne obvladal z mojstrsko roko; dočim je v minuli dobi ustvaril svoja največja dela v radiranki, se je v poseldnjih letih poprijel z vso pozornostjo lesoreza in ga povzdignil do umetniške višine, kakršne v svetovni umetnosti od davnih dob še ni dosegel. Zbor slikarjev-grafikov je velik in njegovo delo je mnogostransko. Dočim stopa Stretti-Zamponi po Šimonovi poti k barvni radiranki in akvatinti, obdelujoč posebno krasoto slikovite Prage, tvori Viktor Stretti tudi grafično in margine svojega slikarskega dela. Jan Konůpek tvori z iglo cikle, vabi ga zdaj dramatično, zdaj baladično življenje mojstrskih del svetovne in češke literature, ki dobivajo v grafičnih listih novo življenje. Grafik-pesnik redke čustvene globine govori v listih Antonína Majerja, kateremu je češka kmetija vir neizčrpne inspiracije. Grafična kultura, ki se je okrepčala po na-

stopu Švaibnskega kot učitelja na grafični stolici, je stopila v fazo usmerjenega razvoja z generacijo najmlajših, brez izjeme učencev Švabinskega, med katerimi sta Vladimír Silovský in Jan Rambousek že zrela in individualno izoblikovana umetnika.

V doraščajoči generaciji, ki pogumno išče umetniške resnice, ustrezajoče njeni mladosti in duševnim lastnostim, se razvija umetniško življenje kaj mnogovrstno. V vseh strokah upodabljajoče umetnosti, v arhitekturi, v kiparstvu in slikarstvu se gibljejo nove sile, ki se odlikujejo z resno voljo in bude nade za bodočnost. Vseh teh sil ne druži društvo upodabljajočih umtenikov „Mánes", ki predlaga dela svojih članov v Ljubljani bratskemu narodu v presojo. Ta razstava ne odpira popolnega pogleda v češko upodabljajočo umetnost, kaže pa, kakor menim, nekaj dragocenih strani češke umetnosti, ki jo je narod prišteval k svoji največji nravni posesti v dobi pritiska in ponižanja in ki jo smatra tudi v dobi osvoboditve za nravnega poroka trajne svobode.

Antonín Matějček.

(Ponatis iz „Zbornika za umetnostno zgodovino" 1924, št. 3. — Iz češkega rokopisa prevel *Francé Mesesnel.)*

SEZNAM DEL

CENE DEL IN VSA POJASNILA PRI BLAGAJNI.

PRODAJO POSREDUJE NARODNA GALERIJA V LJUBLJANI.

SLIKE, AKVARELI IN PASTELI

BENEŠ VINCENC — PRAGA

1 Deklica z vrčem — olje
2 Žena — olje
3 S Češkomoravske višine — olje
4 Torre Anunziata — olje
5 Grad Fridštein — olje
6 Krajina z Malega Lošinja — olje
7 Skale na Turnovskem — olje
8 Klokočke skale — olje
9 Tihožitje — olje

BOETTINGER HUGO — PRAGA

10 František Ondříček — olje
11 Čoln — olje

DVOŘÁK BOHUMIL — PRAGA

12 Jesen na potoku — olje
13 Zima — olje

FILLA EMIL — PRAGA

14 Košek kumar — olje
15 Tihožitje s kokošjo — olje
16 Steklenica ruma — olje
17 Tihožitje z vrčem — olje
18 Zlate ribice — olje
19 Tihožitje na mizi — olje
20 Tihožitje z grozdjem — olje
21 Steklenica in časopis — olje

HUDEČEK ANTONÍN PRAGA

22 Potok po zimi olje
23 Resa olje

JELÍNKOVÁ BOŽENA PRAGA

24 Viadukt olje

KONÍČEK OLDŘICH PRAGA

25 Mladost olje
26 Deklica z rdečo ruto olje
27 Kotor olje
28 Beograd leta 1916 olje
29 Prachovske skale olje
30 Hrasti na Rožmberku olje
31 Bráník olje
32 V parku olje
33 Zima na Vltavi olje
34 Tihi potok olje

KUBÍN JAR. KRIST. PRAGA

35 Na ulici pastel
36 Tihožitje pastel

† MASARYK G. HERBERT PRAGA

37 Krajina z Borove olje
38 Portret olje

MUZIKA FRANTIŠEK PRAGA

39 Kosilo na polju olje

NECHLEBA VRATISLAV PRAGA

39a Slikarjev portret olje

NEJEDLÝ OTOKAR PRAGA

40 Češka krajina olje
41 Italijansko mestece St. Gimignano olje
42 Preklana bukev olje
43 Solnčni vzhod na italijanski Rivijeri olje
44 Portofino v Italiji olje
45 Skale v gozdu olje
46 Sprhnele skale olje
47 Vas olje
48 Nad vasjo olje
49 Italijanska krajina olje

PIŠKAČ BEDŘICH PRAGA

50 Kompozicija, 1920 olje
51 Tihožitje, 1924 olje

† PREISLER JAN

52 Tihožitje olje
53 Adam in Eva olje

PROHÁZKA ANTONÍN NOVÉ MĚSTO n/M.

54 Tihožitje olje
55 Krompir v košu olje
56 Češnje v košu olje
57 Sadje na steklenem podstavku olje

SLAVÍČEK JAN PRAGA

58 Iz Dalmacije olje
59 Steklenica vina s sadjem olje
60 „Triple-Sec“ s pipo olje
61 Morske ribe olje
62 Iz italijanske Rivijere olje

STRETTI VIKTOR PRAGA

63 V predmestju olje

ŠIMON T. F. PRAGA

64 Jutranji žarki olje
65 „Otoki“ olje

ŠPÁLA VÁCLAV PRAGA

66 Krajina olje
67 V gozdu olje
68 Ob Vltavi olje
69 Dolina v praški okolici olje
70 Iz Korčule olje
71 Holm akvarel
72 Iz Korčule olje

ŠVABINSKÝ MAX PRAGA

73 Skica za „Rumeni solnčnik“ olje
74 Pietà akvarel
75 Lastni portret akvarel

TONDEROVÁ SLAVA PRAGA

76 Bois d' amour olje
77 Pont-Aven olje

TRAMPOTA JAN PRAGA

78 Pěcin v jeseni olje
79 Motiv z Obřan I pastel
80 Motiv z Obřan II pastel

WACHSMANN ALOIS PRAGA

81 Tihožitje olje
82 Tihožitje olje
83 Tihožitje olje

PLASTIKA

BENDA BŘETSLAV — PRAGA

84 Polakt — bron
85 Dekliški akt — bron

BENEŠ LADISLAV

86 Lastni portret iz leta 1916 — bron
87 „Plemenitost“ 1916 — bron
88 Portret inž. K. 1920 — mavec

DVOŘÁK KAREL — PRAGA

89 Lastni portret — bron
90 Studija akta — mavec
91 Bratov portret — kolor. mavec
92 Portret kiparja O. Španiela — bron

GUTFREUND OTTO — PRAGA

93 Portret ministra drja. E. Beneša — bron

HOREJC JAROSLAV — PRAGA

94 Skica za portret — žgana ilovica
95 Penelope — žgana ilovica

JIŘÍKOVSKÝ JOSEF — PRAGA

96 Pastirček — žgana ilovica

KAFKA BOHUMIL — PRAGA

97 Poljub — bron
98 Po kopeli — bron

99 Portret g. Š. bron
100 Sedeča žena marmor
100a 3 plakete v okvirju
100b 16 plaket v okvirju

KOFRÁNEK LADISLAV PRAGA

101 Portret bron
102 Portret skladatelja V. Nováka bron

MAŘÁTKA JOSEF PRAGA

103 Prezident češkoslovaške republike T. G. Masaryk mavec
104 Spomin bron
105 O. Gzovska (Pijana bahantka) bron

PAŠA JOSEF PRAGA

106 Rezbarija les

POKORNÝ KAREL PRAGA

107 Mati mavec
108 Model spomenika za padle vojake mavec

ŠPANIEL OTOKAR PRAGA

109 Portret Ive Vojnovića bron
110 Portret prof. J. Plečnika mavec
111 Portret Karla Purkyně marmor
112 Bedřich Smetana bron

ŠTURSA JAN PRAGA

113 Počivajoča plesalka bron
114 Pred kopeljo bron
115 Žena z grozdom bron
116 Ikaros bron
117 Damski portret bron
118 Eduard Vojan bron
119 Moja mati bron
120 Zmagovalec bron

GRAFIKA

KONŮPEK JAN	PRAGA
121—136 Ciklus „Hamlet“	radiranke
137—144 Ciklus „Erbenova Kytice“	radiranke
145—156 Ciklus „Don Juan“	radiranke
157—168 Ciklus „Dantejevo Peklo“	radiranke

KREMLIČKA RUDOLF	PRAGA
169 Kopel	litografija
170 Toaleta	litografija
171 Jutro	litografija
172 Bralka	litografija
173 Perica	litografija
174 Tri žene v kopeli	litografija
175 Pod pršjo	litografjia
176 Zjutraj	litografija
177 V kavarni	litografija
178 Kopel	litografjia
179 Perica	litografija
180 V dremoti	litografija
181 Deklica s črnimi lasmi	litografija
182 Vaščanka	litografija
183 Božena	litografija
184 Deklica, ki se češe	litografija
185 Topel popoldan	litografija
186 Po kopeli	litografija

RAMBOUSEK JAN	PRAGA
187 Opica (iz cikla „Iz mesta luči“)	suha igla
188 Pevci (iz cikla „Iz mesta luči“)	radiranka
189 Moulin-rouge (iz cikla „Iz mesta luči“)	radiranka
190 Nabrežje Seine (iz cikla „Iz mesta luči“)	radiranka

223 Plavži v Vitkovicah radiranka
224 Nocturno radiranka
225 Prebiranje žlindre radiranka
226 Ostravski dimi radiranka
227 Krajina ob Ostravici lesorez
228 Izlivanje žlindre lesorez
229 Portret gospe M. lesorez

STRETTI VIKTOR PRAGA

230 Na normanskem obrežju suha igla
231 Dunajski nocturno radiranka
232 Hradčani pozimi radiranka
233 Glava starca mezzotinto
234 Večer na Vltavi barv. akvatinta
235 Tower-Bridge barv. akvatinta
236 Slovakinje litografija
237 Na Temzi I litografija
238 Na Temzi II litografija
239 Ostende, Petite plage od avt. kolor. litogr.
240 Ostende, Grande plage od avt. kolor. litogr.
241 Prihod prezidenta Masaryka v Prago dvobarv. litogr.
242 Plesna dvorana dvobarv. litogr.
243 Jezdec v viharju barv. monotipija
244 Malajska plesalka barv. monotipija

STRETTI-ZAMPONI JAROSLAV PRAGA

245 Masarykovo nabrežje v Pragi akvatinta
246 Malostranski trg v Pragi akvatinta
247 Karlov most v Pragi akvatinta
248 Miklavžev semenj akvatinta
249 Barke v Benetkah akvatinta
250 Sv. Tomaž v Pragi akvatinta
251 Češka vas akvatinta

223 Plavži v Vitkovicah radiranka
224 Nocturno radiranka
225 Prebiranje žlindre radiranka
226 Ostravski dimi radiranka
227 Krajina ob Ostravici lesorez
228 Izlivanje žlindre lesorez
229 Portret gospe M. lesorez

STRETTI VIKTOR PRAGA

230 Na normanskem obrežju suha igla
231 Dunajski nocturno radiranka
232 Hradčani pozimi radiranka
233 Glava starca mezzotinto
234 Večer na Vltavi barv. akvatinta
235 Tower-Bridge barv. akvatinta
236 Slovakinje litografija
237 Na Temzi I litografija
238 Na Temzi II litografija
239 Ostende, Petite plage od avt. kolor. litogr.
240 Ostende, Grande plage od avt. kolor. litogr.
241 Prihod prezidenta Masaryka v Prago dvobarv. litogr.
242 Plesna dvorana dvobarv. litogr.
243 Jezdec v viharju barv. monotipija
244 Malajska plesalka barv. monotipija

STRETTI-ZAMPONI JAROSLAV PRAGA

245 Masarykovo nabrežje v Pragi akvatinta
246 Malostranski trg v Pragi akvatinta
247 Karlov most v Pragi akvatinta
248 Miklavžev semenj akvatinta
249 Barke v Benetkah akvatinta
250 Sv. Tomaž v Pragi akvatinta
251 Češka vas akvatinta

252 Notre Dame, jesen akvatinta
253 Notre Dame, pomlad akvatinta
254 Corte Nuova v Benetkah akvatinta

ŠIMON T. F. PRAGA

255 Dvorišče praškega gradu radiranka
256 Reims, Na razvalinah mesta radiranka
257 Reims, V razvalinah radiranka
258 Reims, Pročelje katedrale radiranka
259 Romanski most v Ronde radiranka
260 Toledo na Španskem radiranka
261 Alhambra v Granadi radiranka
262 Oravski grad, Slovaško radiranka
263 Grad Strečno, Slovaško radiranka
264 Karlov most in Hradčani pozimi barv. radiranka
265 Pariški knjigarji barv. radiranka
266 Pod mostom v Parizu barv. radiranka

ŠVABINSKÝ MAX PRAGA

267 Josef Mánes lesorez
268 Zlat večer lesorez
267 Avtorjev portret lesorez
270 Poldan v avgustu lesorez
271 Bukolika I radiranka
272 Bukolika II radiranka
273 Mitus radiranka
274 V gozdu mezzotinto
275 Plakat avtorjeve jubilejne razstave

VIK KAREL TURNOV

276 V Tatrah lesorez
277 Čolni na obrežju lesorez
278 Valečov lesorez
279 Trosky od vzhoda lesorez

280 Most na Valdštýnu lesorez
281 Staročeško posestvo lesorez
282 Trosky lesorez
283 Hradčany lesorez
284 Šárka lesorez
285 Jablane v sadovnjaku lesorez
286 Na poti lesorez

VONDROUŠ J. C. PRAGA

287 Sv. Jakob v Antwerpnu radiranka
288 Sv. Martin v Ypres radiranka
289 Trije mlini v Zaandamu radiranka
290 Týn po noči radiranka
291 Sv. Vid v Pragi radiranka
292 Staromestni mostni stolp radiranka

ARHITEKTURA

GOČÁR JOSEF PRAGA

293 Pročelje banke čsl. legij v Pragi
294 Portal banke čsl. legij v Pragi
295 Vestibul banke čsl. legij v Pragi
296 Blagajne banke čsl. legij v Pragi
297 Mlin bratov Winternitz v Pardubicah
298 Brněnská banka v Pragi
299 Portal brněnske banke

JANÁK PAVEL PRAGA

300 Krematorij v Pardubicah
301 Tovarniška hiša J. Sochorja v Kraljičinem Dvoru
302 Tovarniška hiša J. Sochorja v Kraljičinem Dvoru
303 Krematorij v Pardubicah
304 Krematorij v Pardubicah

KALOUS JOSEF PRAGA

305 Talni načrt in glavni pogled na magistrat v Zlinu
306 Talni načrt in glavni pogled na krematorij
307 Talni načrt in glavni pogled na Vinohradsko cerkev
308 2 reza Vinohradske cerkve
309 Perspektivni rez notranjščine Vinohradske cerkve

MACHOŇ LADISLAV PRAGA

310 Pročelje češke komerčne banke v Pragi
311 Perspektivni pogled na šolo v Rybářih
312 Perspektivni pogled na šolo v Postoloprtih
313 Perspektivni pogled na zgradbo poštnega in telegrafskega ravnateljstva v Pardubicah

NOVOTNÝ OTOKAR PRAGA

314 Učiteljske hiše v Pragi
315 Hiša drja. Č. Zemanka v Holicah
316 Štenčeva hiša v Pragi
317 Telovadnice v Holicah in Rakovniku
318 Konkurenčni načrt za dom umetnikov v Brnu
319 Konkurenčni načrt za gledališče v Mor. Ostravi
320 Telovadnica v Rakovniku
321 Načrt za drž. trgovsko šolo v Ml. Boleslavi
322 Načrt za češko opero v Pragi
323 Interijeri razstave Zveze čsl. dela

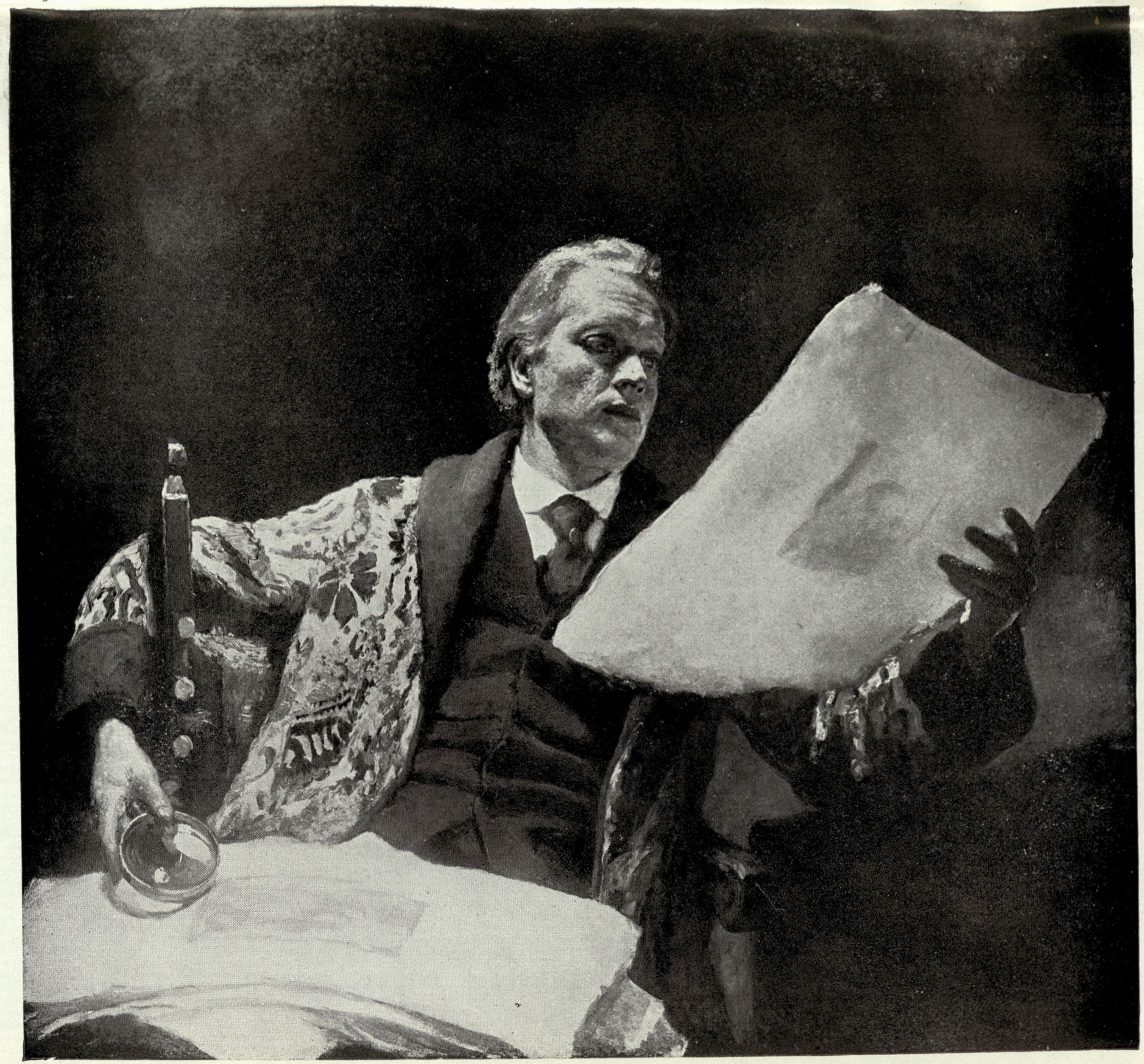

O. Nejedlý, Preklana bukev.

V. *Beneš*, Žena.

O. Koníček, Boka Kotorska.

F. Muzika, Kosilo na polju.

B. Kafka, Sedeča žena.

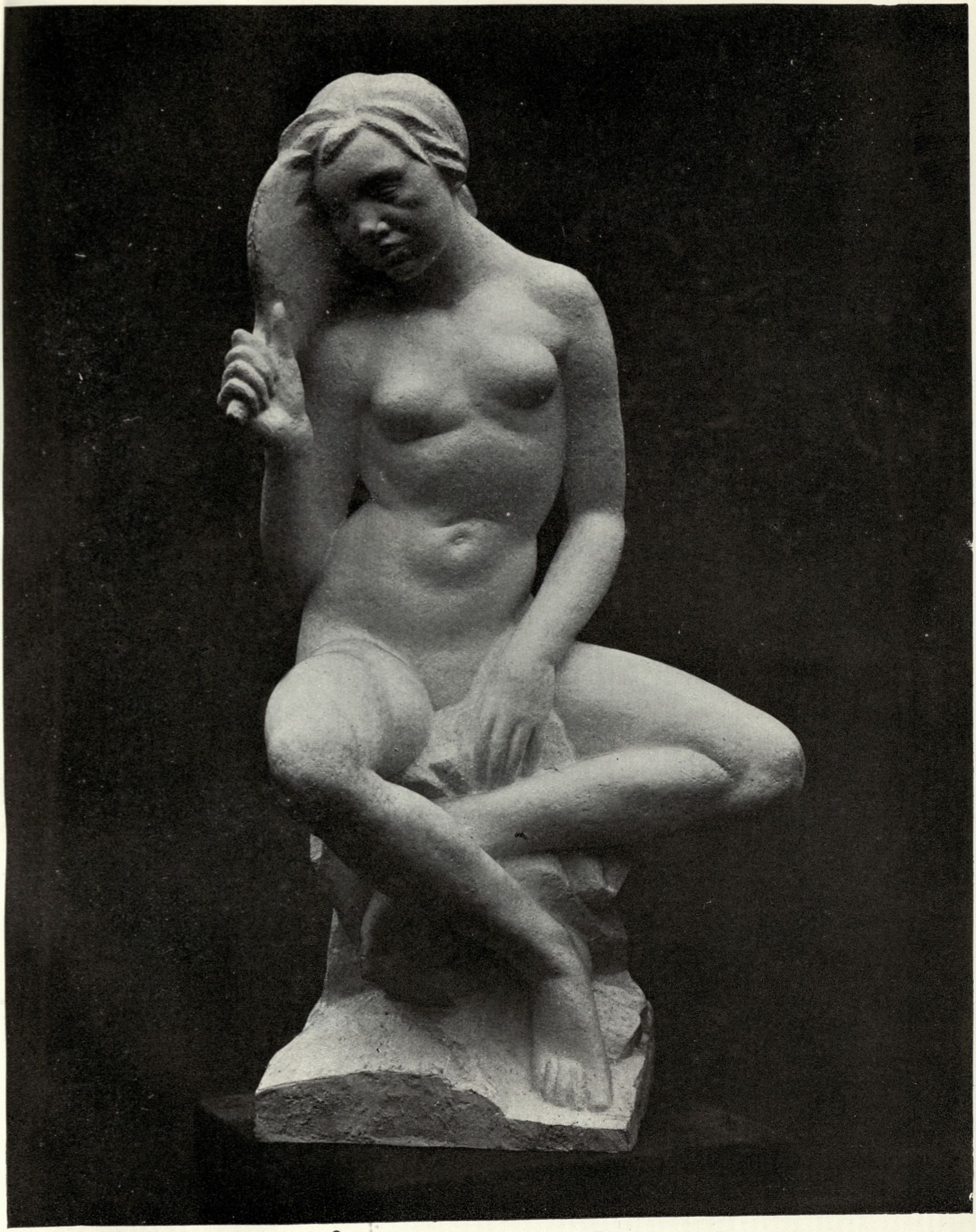

J. Štursa, Počivajoča plesalka.

K. Dvořák, Portret kiparja Španiela.

B. Benda, Polakt.

M. Švabinský, Zlat večer.

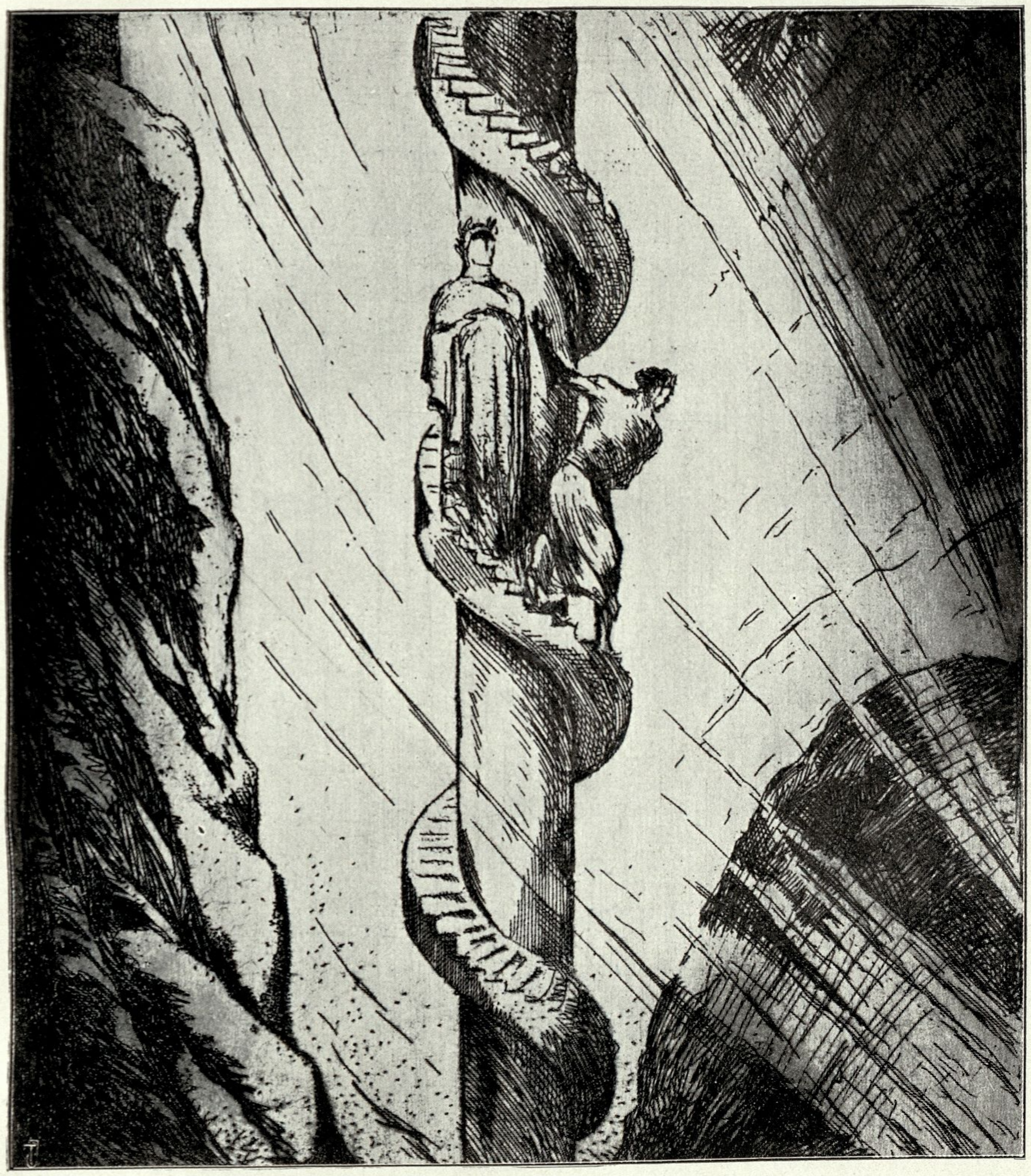

I. Konůpek, Iz cikla „Dantejevo Peklo“.

R. Kremlička, Vaščanka.

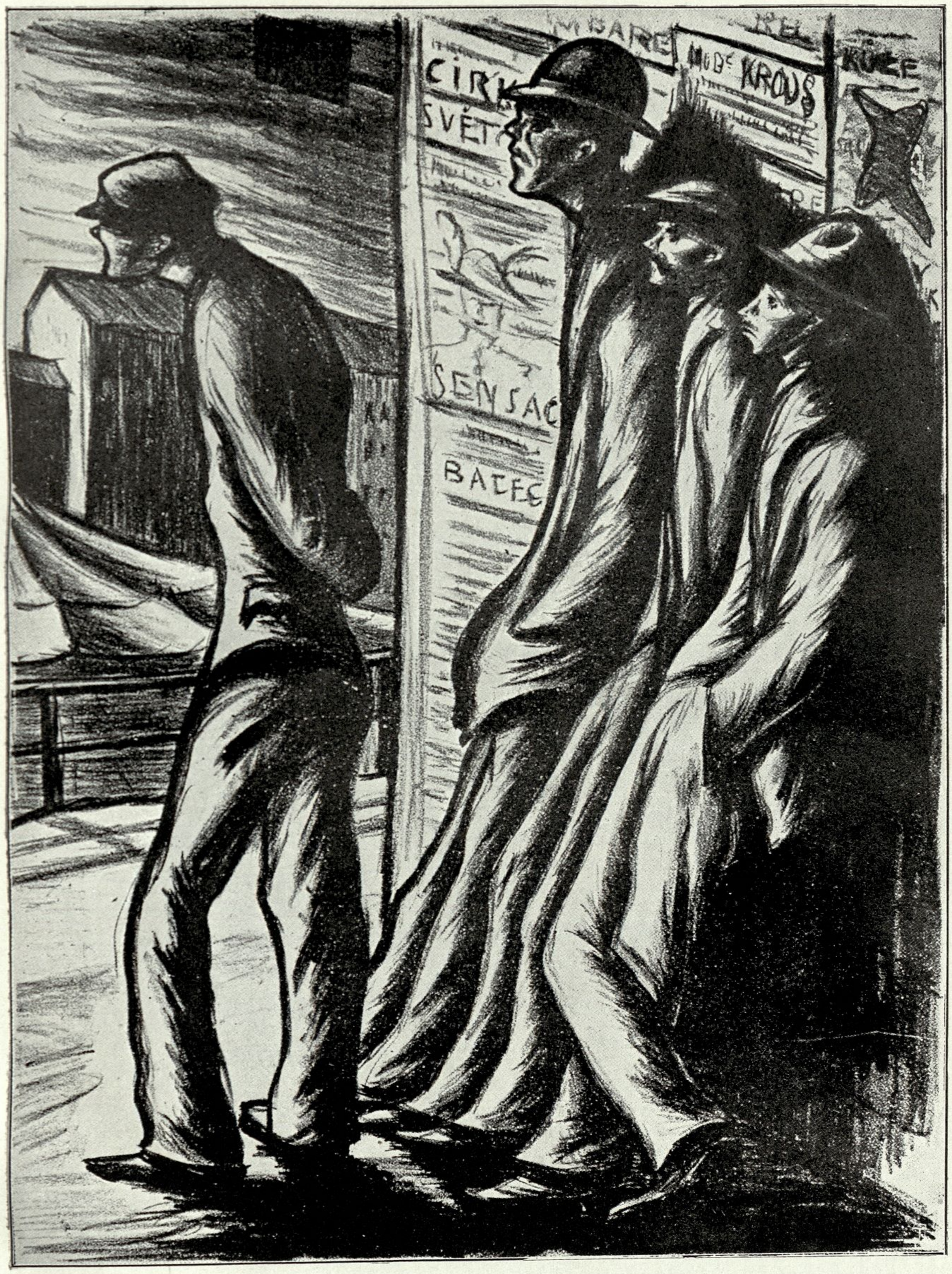

I. Rambousek, Na delu (ciklus „Na dnu“).

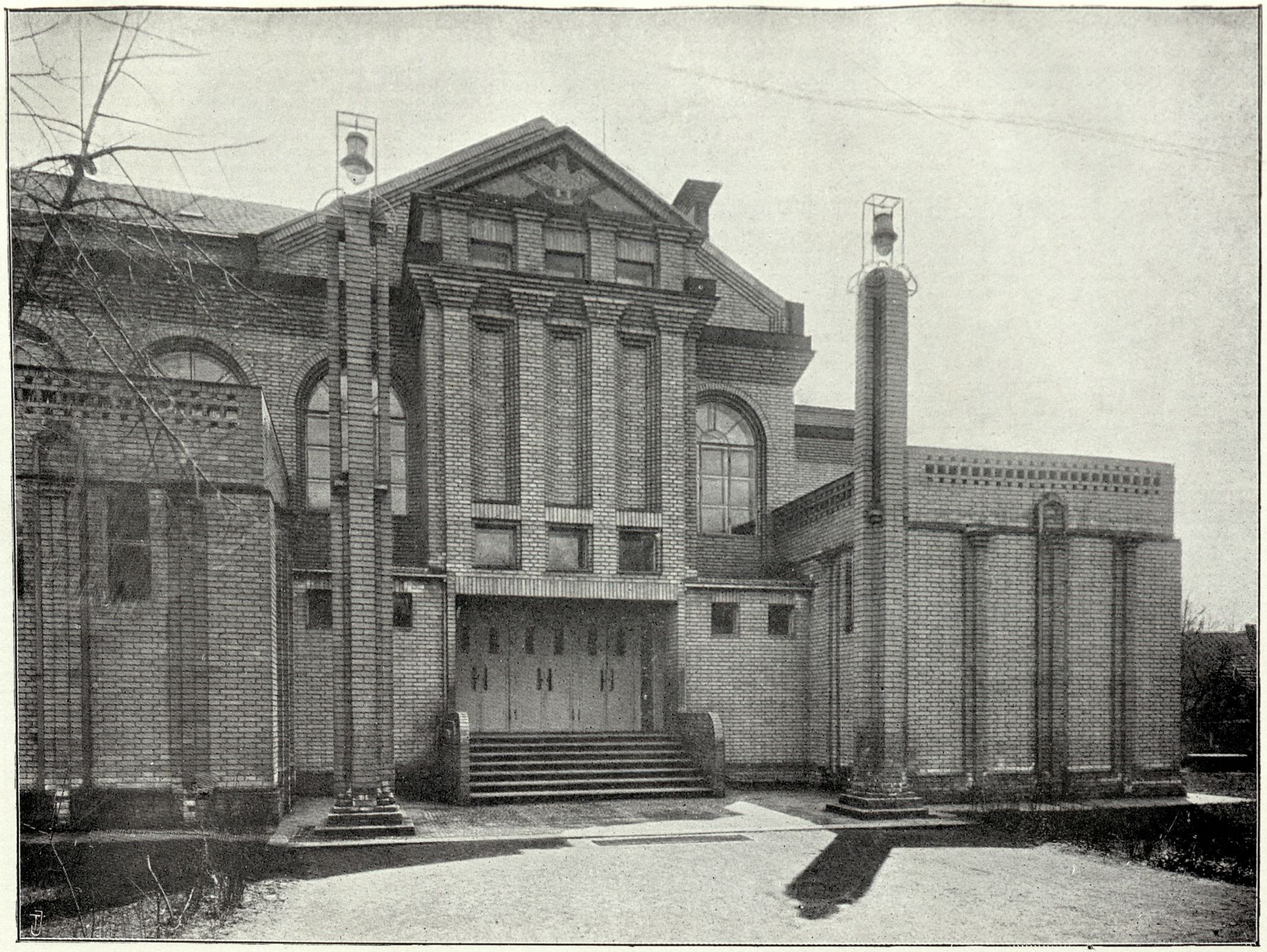

O. Novotný, Telovadnica v Rakovníku.

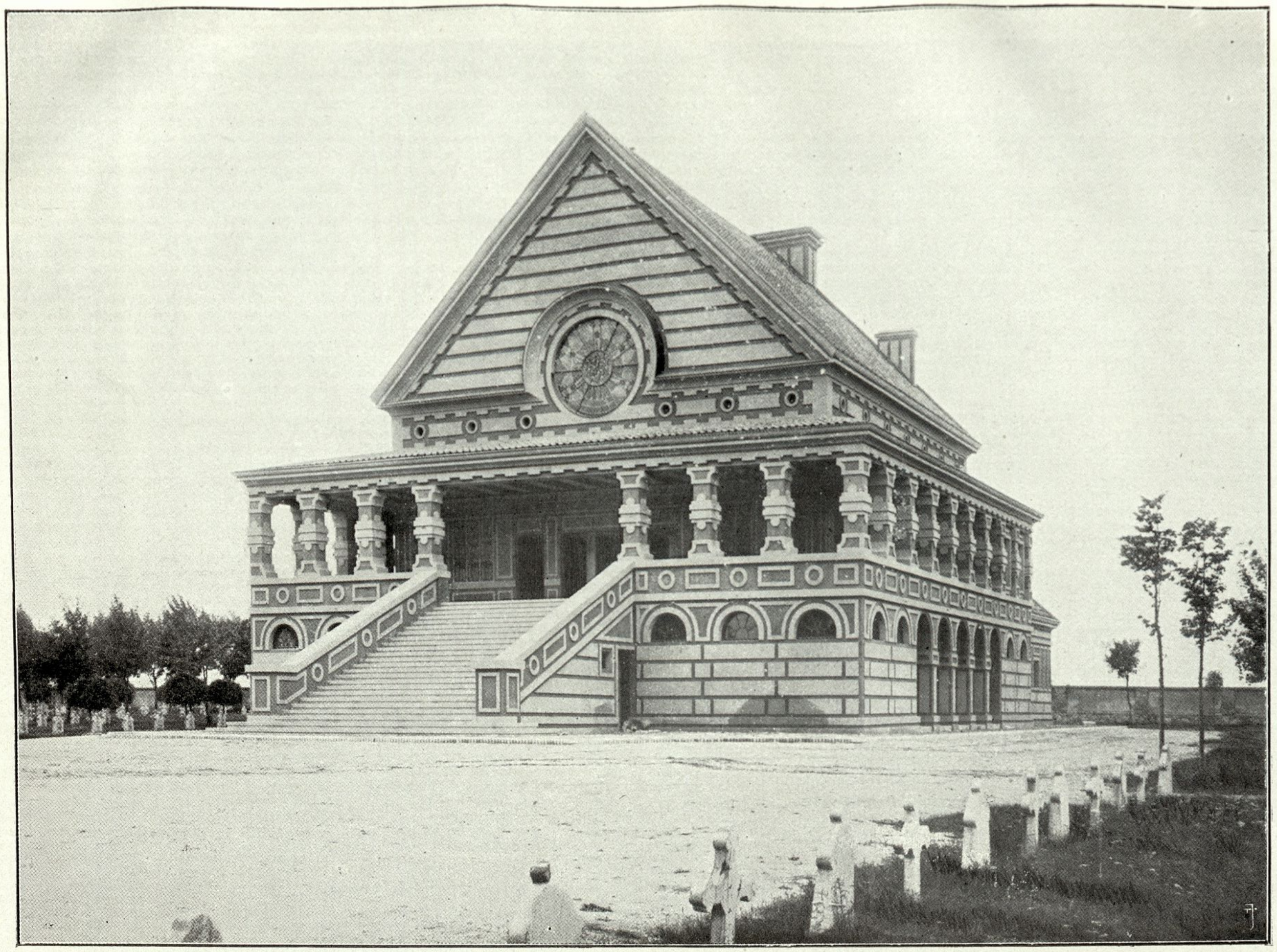

P. Janák, Krematorij v Pardubicah.

I. Gočár, Pročelje banke čsl. legij.